

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

CRITERION-LEVEL STRUCTURE OF READINESS OF PRIMARY PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE USE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх учителів початкової освіти – формування готовності до використання мультимедійних технологій у професійній діяльності. Визначено, що готовність до використання мультимедійних технологій в процесі дистанційного навчання у мінливих умовах сьогодення є актуальною проблемою сучасної професійної освіти. У статті визначено критерії та показники досліджуваної готовності: мотиваційно-ціннісний (позитивне ставлення майбутнього фахівця до спеціальної організації навчально-пізнавальної діяльності із використанням мультимедійних технологій, спрямованість на розв'язання протиріч і подолання складностей організації педагогічного процесу через доцільне застосування мультимедійних навчальних систем у роботі з молодшими школярами); змістовий (наявність знань із фахових дисциплін і психолого-педагогічних особливостей молодшого школяра, знання про мультимедійні навчальні системи, мультимедійні технології (сутність, види, форми, засоби) та вимоги щодо організації мультимедійної діяльності учнів початкових класів, знання основних закономірностей застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі початкової школи); діяльнісно-творчий (наявність педагогічно значущих умінь щодо організації навчального процесу, здатність майбутнього фахівця початкової ланки освіти обирати та створювати власні мультимедійні продукти відповідно до предмету, теми, умов проведення уроку та вікових особливостей учнів, вміння організовувати навчально-пізнавальну діяльність молодших школярів із застосуванням мультимедійних навчальних систем). На основі визначених критеріїв і показників, що відповідають компонентам структури досліджуваної готовності, виокремлено три рівні її сформованості: низький, середній, високий.

Ключові слова: мультимедійні технології, професійна педагогічна підготовка, майбутній учитель початкової школи, критерії, показники, рівні, діагностика.

The article is devoted to one of the current problems of training future primary school teachers, that is the formation of readiness to use multimedia technologies in professional activities. It is determined that the readiness to use multimedia technologies in the process of distance learning in the changing conditions of today is an urgent problem of modern vocational education. The article defines the criteria and indicators of the studied readiness: motivational and value criterion (positive attitude of the future specialist to the special organization of educational and cognitive activities with the use of multimedia technologies, focus on resolving contradictions and overcoming the difficulties of organizing the pedagogical process through the appropriate use of multimedia educational systems in the work with younger students); meaningful criterion (knowledge of professional disciplines, psychological and pedagogical features of junior high school students, multimedia technologies (essence, types, forms, means) and requirements for organizing multimedia activities of primary school students, knowledge of basic laws of multimedia technologies in education primary school process); activity and creative criterion (pedagogically significant skills in the organization of the educational process, the ability of future primary school specialists to choose and create their own multimedia products according to the subject, topic, lesson conditions and age characteristics of students, ability to organize educational activities of junior students using multimedia learning systems). According to the defined criteria and indicators that correspond to the components of the structure of the studied readiness, three levels of its formation are distinguished: low, medium, high.

Key words: multimedia technologies, professional pedagogical training, future primary school teacher, criteria, indicators, levels, diagnosis.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.37>

Шкабаріна М.А.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка
Степана Дем'янчука

Мельничук Л.Б.,

канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка
Степана Дем'янчука

Близнак С.В.,

викладач кафедри математичного
моделювання
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка
Степана Дем'янчука

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобального процесу інформатизації та цифровізації освіти, а також вимушеного переходу до дистанційного навчання у зв'язку із пандемією Covid-19 та воєнним станом в Україні важливого значення набуває підготовка майбутніх учителів, які зможуть ефективно здійснювати освітній процес у мінливих умовах сьогодення. У процесі дистанційного навчання, особливо у початковій школі, важливим є використання мультимедійних технологій, які допоможуть полегшити сприйняття навчального матеріалу в дистанційному та очному форматі навчання.

Зважаючи на це, нині у закладах вищої освіти необхідно здійснювати підготовку майбутніх

учителів початкової школи відповідно до сучасних тенденцій у галузі освіти, зокрема, майбутні педагоги повинні не тільки володіти навичками роботи із засобами електронного навчання, а також і вміти ефективно застосовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності. Окрім того, мультимедійні технології мають ряд переваг: надають вчителям більше інструментів для підтримки учнів; школярі стають активними учасниками освітнього процесу; вчителі, які стають експертами у використанні мультимедійних технологій у класі, можуть просувати свою кар'єру [7].

У зв'язку з цим, вважаємо актуальним визначення критеріально-рівневої структури готовності майбутніх учителів початкової школи до

використання мультимедійних технологій, з метою проведення подальшої діагностики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема вдосконалення підготовки майбутніх учителів за допомогою використання нових інформаційних технологій, мультимедійних засобів навчання привертала увагу багатьох дослідників. Зокрема, питання формування комп'ютерної грамотності, інформаційної культури педагога, перспективи та проблеми застосування мультимедійних засобів навчання були предметом наукових досліджень В. Бикова, Р. Гуревича, А. Гуржій, К. Елшир, М. Жалдака, Ю. Жук, І. Захарової, М. Кадемїї, Г. Кедровича, В. Клочко, Г. Козлакової, А. Коломійця, Ю. Машбиць, І. Підласого, Є. Полат, І. Роберт, С. Свириденка, О. Співаковського, А. Хуторського, Д. Чернілевського та ін.

Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи висвітлено у працях Н. Бібік, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, І. Шапошнікової та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

засвідчує, що теоретичні і практичні аспекти підготовки майбутніх учителів до використання мультимедійних (цифрових, електронних) технологій постійно знаходиться у полі досліджень науковців. Низка закордонних досліджень прикладного характеру [4; 5; 6] засвідчує, що рівень технологічної готовності вчителів чи майбутніх учителів є невисоким, про це також свідчать отримані дані вітчизняних науковців [3, с. 117]. Таким чином, актуальною є проблема формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання мультимедійних технологій, а також удосконалення діагностичного інструментарію з метою вимірювання зазначеної готовності.

Мета статті полягає у визначенні критеріїв, показників та рівнів формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування мультимедійних технологій навчання.

Виклад основного матеріалу. Формування готовності майбутніх учителів початкової освіти до застосування мультимедійних технологій зумовлює необхідність уточнення засобів оцінювання якісних і кількісних змін, які відбуваються в особистості студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», щодо здатності застосовувати мультимедійні навчальні системи у своїй майбутній професійній діяльності. Такими засобами можуть бути критерії та їх показники й відповідні рівні розвитку досліджуваної готовності.

Для визначення критеріїв оцінки стану готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій школі розглянемо відповідне поняття.

Поняття «критерій» використовується в різних значеннях: у якості мірила, оцінки, суджень, ознаки достовірності або умови, як сукупність ознак.

Критерій як мірило оцінки, судження, як необхідну та достатню умову прояву або існування якогось явища чи процесу визначає З. Курлянд. Учена вважає, що розгляд будь-якої досліджуваної величини повинен включати в себе не тільки її ознаки, а й критерії, які визначають вираженість тієї чи іншої ознаки в досліджуваному процесі або явищі [2, с. 17].

Тому будемо виходити з того, що критерії – це якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень його сформованості та розвитку; показники – це кількісні та якісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, тобто ступінь сформованості того чи іншого критерію.

Критерії потрібно задати так, щоб можна було виділити рівні готовності. Критерії готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій школі включають ознаки, за допомогою яких можна виявити у майбутніх учителів початкової ланки освіти наявність або відсутність кожного з названих аспектів готовності.

У процесі диференціювання критеріїв готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій освіті було враховано такі вимоги: критерії мають розкриватися через ряд показників, прояв яких дозволить визначити більший чи менший рівень його вираженості; мають відображати динаміку вимірюваної якості в часі й просторі.

Таким чином, аналіз наукових праць став підґрунтям для розгляду готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій школі як єдності її компонентів і виділення таких критеріїв: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-творчого.

Виокремлені компоненти та критерії детерміновані наступними вимогами до організації мультимедійної діяльності майбутніх учителів: наявність мотивів, прагнення та потреби здобувати знання та передавати їх використовуючи мультимедійні навчальні системи (мультимедійних технологій), здатність до вирішення педагогічної ситуації із застосуванням мультимедійних технологій, прогнозування результатів навчання та виховання молодших школярів із застосуванням мультимедійних технологій. Їх розуміння необхідне для осягнення майбутнім учителем проблеми застосування мультимедійних технологій у початковій школі, ініціювання їх безпосереднього застосування у професійній діяльності й ефективного виховання. Формування у студентів означених умінь дозволяє їм у майбутньому стикатися із меншими складнощами під час застосування мультимедійних технологій у процесі проходження педагогічної практики і швидше включатися у цей процес. Окрім того, під час визначення критеріїв

та показників було враховано необхідний аспект мультимедійної діяльності учителя – створення мультимедійних навчальних продуктів.

Охарактеризуємо ознаки визначених критеріїв:

1) мотиваційно-ціннісний критерій дозволяє з'ясувати інтерес студента до майбутньої професійної діяльності; ставлення до учнів; спрямованість майбутнього вчителя початкових класів на застосування мультимедійних технологій у професійній діяльності, наявність мотивів, прагнення та потреб застосовувати свої знання, досвід у цьому виді роботи; прагнення постійно удосконалюватися та передавати набуті знання, використовуючи мультимедійних технологій та ММТ; високі духовні цінності;

2) когнітивний критерій – наявність знань, умінь і навичок з фахових дисциплін, а також здатність їх використовувати на практиці; знання про сутність мультимедійних технологій, особливості їх застосування у початковій школі; володіння системою знань, необхідних для успішної майбутньої професійної діяльності; знання про технічні особливості мультимедійних технологій та мультимедійних навчальних засобів, їх вплив на здоров'я учителя та учнів;

3) діяльнісно-творчий критерій – наявність сукупності професійних умінь та навичок, якими має володіти вчитель початкових класів для ефективної діяльності з організації мультимедійного навчання та виховання учнів, визначати оптимальні мультимедійні засоби для використання на уроці відповідно до його змісту, мети та форми проведення; створення власних мультимедійних навчальних засобів та систем; постійне їх удосконалення з метою переходу на вищий рівень педагогічної майстерності; прояв ініціативи,

самостійності, творчості в організації та проведенні уроків із застосуванням мультимедіа.

Кожний з вищезазначених критеріїв вміщує критеріальні показники, які наведені у таблиці 1.

Виділені нами критерії та показники готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій школі потребують розробки діагностичного інструментарію для оцінки їх якісних та кількісних характеристик. Для проведення такого аналізу необхідним є застосування рівневого підходу. У словнику з педагогіки термін «рівень» означає ступінь досягнення у чому-небудь [1, с. 102].

У нашому дослідженні рівень – це ступінь сформованості професійних умінь. Під рівнем сформованості готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій освіті будемо розуміти ступінь вимірювання досягнутих студентами результатів щодо оволодіння знаннями, уміннями та навичками створення і застосування мультимедійних технологій у процесі предметної підготовки і під час проходження психолого-педагогічної практики.

Тому на основі розроблених вище критеріїв та показників було визначено три рівні її сформованості: низький, середній та високий. Ці рівні характеризують готовність майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій освіті й визначають ступінь, величину цієї якості.

Низький рівень характеризується інертним ставленням майбутнього учителя початкової освіти до застосування мультимедійних технологій у педагогічній діяльності; недостатньо сформованим бажанням працювати за обраним фахом; відсутністю ціннісного ставлення до оволодіння теорією й методикою організації навчальної діяльності

Таблиця 1

Критерії та показники готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних технологій у початковій освіті

Критерії	Показники
Мотиваційно-ціннісний	1. Позитивне ставлення до педагогічної діяльності. 2. Переконаність у доцільності використання мультимедійних технологій у навчальному процесі. 3. Спрямованість на активне застосування мультимедійних технологій у майбутній професійній діяльності.
Когнітивний	1. Наявність знань про психолого-педагогічні особливості молодшого школяра, що проявляються на занятті з використанням мультимедійних технологій. 2. Знання із фахових дисциплін та їх інтерпретації шляхом застосування мультимедійних технологій, вимог до організації мультимедійної діяльності молодших школярів. 3. Знання основних закономірностей застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі початкової школи.
Діяльнісно-творчий	1. Наявність педагогічно значущих умінь із дисциплін початкової школи щодо організації навчального процесу (констатувати, проектувати, організовувати тощо) та їх реалізація під час застосування мультимедійних технологій. 2. Здатність майбутнього фахівця початкової ланки освіти, на основі здобутих знань, умінь і навичок підбирати та створювати власні мультимедійні засоби відповідно до предмету, теми, умов проведення уроку та вікових особливостей учнів. 3. Уміння організовувати навчально-пізнавальну діяльність молодших школярів за мультимедійною технологією, використовуючи при цьому усю сукупність мультимедійних засобів.

молодших школярів засобами мультимедіа; низьким ступенем знань, у тому числі про навчальну мотивацію учнів початкової школи; нездатністю контролювати перебіг навчального процесу із використанням мультимедійних технологій; незнанням науково-теоретичних основ застосування мультимедійних технологій у процесі навчання учнів початкових класів; неглибокими знаннями про засоби, інструменти та способи застосування мультимедійних засобів у професійній діяльності; байдужим ставленням до самовдосконалення, яке здійснюється переважно на інтуїтивному рівні.

Середній рівень характеризується стійким професійно-пізнавальним інтересом до мультимедійних технологій, позитивним ставленням до педагогічної діяльності та оволодіння теорією й методикою навчання із використанням мультимедійних засобів; знанням науково-теоретичних передумов застосування мультимедійних технологій у стандартних навчально-виховних ситуаціях; умінням формувати позитивну навчальну мотивацію, забезпечувати комунікативний контакт із кожним учнем, контролювати успішність навчання, об'єктивно оцінювати її поточні результати, своєчасно виявляти необхідність внесення певних змін у власну діяльність із застосуванням мультимедійних технологій і коректив у навчальну роботу учнів; бажанням до самоосвіти, розширення власних знань, отримання нового досвіду з питань використання мультимедійних технологій.

Високий рівень визначається глибоким усвідомленням необхідності застосування мультимедійних технологій у професійній діяльності; здатністю доводити оточуючим необхідність застосування мультимедійних технологій у педагогічній діяльності; знаннями науково-теоретичних основ створення власних мультимедійних продуктів для початкової школи; розвиненими вміннями й навичками стимулювати молодших школярів до навчання, забезпечувати продуктивну взаємодію з кожним школярем, своєчасно виявляти і вносити зміни у власну організаторську діяльність та об'єктивно оцінювати поточні результати своєї роботи; здатністю відбирати й застосовувати на практиці оптимальні для конкретної педагогічної ситуації мультимедійні засоби; адекватністю самооцінки щодо сформованості власної готовності до застосування мультимедійних технологій у професійній діяльності.

Висновки. На етапі розвитку інформаційного суспільства на всі сфери життєдіяльності людину впевнено входять мультимедійні технології, у тому

числі і в систему освіти. Сьогодні складно уявити підготовку до занять, пошук інформації, її зберігання, систематизацію та передачу, здійснення дистанційного спілкування без мультимедійних технологій. У зв'язку з цим обов'язковим компонентом професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є формування готовності до застосування мультимедійних технологій навчання у професійній діяльності.

Ефективність даного процесу залежить від створення відповідних педагогічних умов та правильно визначеного діагностичного інструментарію, що дозволить відстежити основні проблеми організації цього процесу та моніторити позитивні зміни. Таким чином, нами було обґрунтовано структурні компоненти, критерії, показники і рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування мультимедійних технологій. Виявлено й охарактеризовано зв'язки між ними.

Відповідно до логіки нашого дослідження виникає потреба у педагогічному аналізі сучасного стану використання комп'ютерних технологій у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
2. Курлянд З. Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності. Одеса, 2005. 160 с.
3. Хижняк І. А., Власенко К. В., Вікторенко І. Л., Величко В. Є. Готовність майбутніх фахівців початкової освіти до застосування цифрових засобів навчання в професійній діяльності. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. № 86 (6). С. 106-122. <https://doi.org/10.33407/itlt.v86i6.3666>
4. Kostas Apostolos, Fotios Berdeklis, Alivisos Sofos. Technology Readiness and Actual Use of Greek School Network by Primary Teachers. *Research on E-Learning and ICT in Education*. Springer, Cham, 2021. S. 59-73.
5. Sholeh Maimun. Teacher's Readiness in Using Digital Technology for Learning in Samarinda City High School. *Conference: Proceedings of the 2nd International Conference on Social Science and Character Educations (ICoSSCE 2019)*. January 2020. DOI:10.2991/assehr.k.200130.064
6. Summak M. S., Bağlıbel M., Samancıoğlu M. Technology readiness of primary school teachers: A case study in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2010. №2(2). С. 2671-2675.
7. Three Reasons Why Teachers Need To Use Technology in the Classroom. August 02, 2021. URL: <https://www.concordia.edu/blog/3-reasons-why-teachers-need-technology-in-the-classroom.html>